

De schilderijen van El Greco vertoonen een onmetelijke, barocke rijkdom. In en met den kostbaarsten praal der pompeuse Venetianen gaf hij de bovenzinnelijkheid zijner mysteriën. Hiermee vergeleken komt de techniek van Cézanne ons veel lossier, als iets duns en ijls voor. Dit verschil is echter gradueel, niet essentieel te achten, door den tijd waarin zij leefden bedongen en het eigenlijke niet rakend. Ook Cézanne drong in een tijd waarin de menschen minder zachte zinnen hadden, diep in het land der droomen door. De praal die El Greco tot z'n dispositie had, stootte den donkeren gloed zijner ascese in 't oneindige; en Cézanne is in z'n armelijkheid onmetelijk rijk. In 't oneindige, eigenlijke ontmoeten beiden elkander.

Die kunstenaar is groot, wiens intellect het stroomende gevoel binnen z'n oevers weet te dwingen en volkomen in objectieve aanschouwing van de figuur der wereld opgaat, wiens intellect zich van den wil volkomenlijk vervreemdt. Hij is des te vrijer, hoe grooter de dwang is, dien hij zich vrijwillig oplegt; des te rijker, hoe armelijker de voorstellingen der werkelijkheid, waarvan hij zich bedient om zich-zelfen in kleuren en tonen uit te zingen. In dezen zin zijn beide mystici, wijl zij, au-fond onafhankelijk van de vergankelijke toevalligheden der buitenwereld, zich een eigen wereld scheppen; en zij zijn modern wijl in hunne verbeeldingen dezer wereld de natuurlijkheid niet te loor gaat.

Cézanne kan met het zelfde, zoo niet grooter recht voor een volger van den edelen Greco doorgaan, als Manet voor een volger van Velasquez. Toch staat niet met zekerheid vast of Cézanne den voorgaanden meester gekend heeft. Z'n logische ontwikkelingsgang alleen zou die gelijkenis teweeg gebracht kunnen hebben, en dat zou evenzeer voor hem als voor El Greco getuigen.

Volgens den kunsthandelaar Vollard heeft Cézanne den Spaanschen meester gewaardeerd, maar is hij nooit in Spanje geweest. Te Parijs zou hij den knielenden Domingo

gezien kunnen hebben, die Millet bezat en die door Degas op de vente Millet verworven werd. Manet, die met den kunsteriticus Duret in 1865 te Toledo was, mag Cézanne van El Greco verteld hebben.

Wat Cézanne van oude meesters toegankeijk was, heeft hij met de energische penetratie, die z'n heele generatie kenmerkt, bestudeerd. De eerste werken van Cézanne kunnen tot 1858 teruggevoerd worden. Waarschijnlijk heeft hij zich voor de gebroeders Le Nain geïnteresseerd, in ieder geval kan de grisaille van een ezel uit het jaar '58 aan dezen invloed worden toegeschreven. Uit denzelfden tijd bestaan nog genrestukjes zonder belang, die hij naar hollandsche *petit-mâtres* in de musea van Marseille kan hebben gecopieerd. Karakteristieker is de „Femme au perroquet”, uit het jaar '59, Een vrouw aan een geopend en omloofd venster houdt eene papagaai op de hand. De vlotte schildertrant herinnert uit de verte aan een eenigszins verwaaiden leerling van Frans Hals. Een menigte kleine landschappen, dikwijls op hout geschilderd, dateeren uit dezen of iets lateren tijd; het zijn zoo te noemen grammaticale oefeningen, paletproeven, waarin men echter bereids den lateren Cézanne gewaar wordt; de schildertrant vertoont reeds dat stroomende, ook nu deze nog niets concreets verbeeldt. De groote Cézanne ontstond, toen hij in de zestiger jaren, nog onder den geheel uiterlijken, oppervlakkigen doch onontbeerlijken invloed van Courbet, de prachtige zwarte portretten en stillevens schilderde.

Deze eerste jaren werkte hij zonder leermeester, onderwijl hij te Aix vier semesters in de rechten studeerde en vervolgens korten tijd in het bankkantoor zijns vaders werkzaam was. Deze veroorloofde hem eindelijk in 1862, de burgerlijke loopbaan, voor hem zonder vooruitzichten, op te geven. Cézanne kwam naar Parijs en bezocht de „Académie Suisse”, waar Pissarro en Guillaumin z'n vrienden werden. Deze kennismaking zou den landschapschilder in Cézanne later voor-